

Ympäristöministeriö

Ympäristöministeriö 28.4.2020; VN/538/2019

Sisäministeriön poliisiosaston täydentävä lausunto ympäristöministeriölle jätelain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Ympäristöministeriö on pyytänyt sisäministeriöltä lausunnon luonnoksesta hallituksen esitykseksi jätelain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Sisäministeriön pelastusosasto on lähettänyt aikaisemmin ministeriön vastauksen, josta puuttui kuitenkin poliisiosaston lausuma.

Poliisiosasto on saanut tätä lausuntoa varten myös Poliisihallitukselta kommentteja jätelain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Saadut kommentit on liitetty annettavaan lausuntoon.

Sisäministeriön poliisiosasto lausuu asiasta seuraavaa:

Yleistä

Merkittävä osa ympäristöviranomaisten tai kansalaisten laatimista rikosilmoituksista, jotka on kirjattu jätelain rikkomiseksi, on todennäköisesti roskaamistapauksia, jätteiden hylkäämistä tai niiden hallitsematonta käsittelyä. Suuri osa ympäristörikoksiksi katsottaviksi teoiksi on siis jätelain vastaista menettelyä. Oikeudenkäynneissä jätelaissa olevia säännöksille pyritään antamaan tulkintoja, joilla voidaan edistää omaa ajettavaa intressiä. Jätelain määritelmien ja niistä annettujen tarkempien tulkintojen tulee tästä syystä olla varsin täsmällisiä.

5-5 b §

Jätteen määritelmä on laissa yksiselitteinen. Ongelmia tuottaa sen sijaan, kun jätettä kierrätetään tai luovutetaan toiselle. Käytännön esimerkkejä esitutkinnasta ja oikeudenkäynneistä ovat esimerkiksi betoniaineen jatkokäsittely tai romujen kerääminen. Haasteita syntyy tilanteissa, joissa joku väittää, että tietyn prosessin läpikäynyt jäte on tuote ja sellaisenaan taas jatkohyödynnettävissä. Viranomaismenettelyssä jätteen luokittelun päättymisen tulisi olla täsmällistä ja selkeää, jolloin esitutkinnassa tai oikeudessa asioista ei tarvitse käydä tulkintaa.

Jätelaki 12 §

Säännös on velvoittava. Silti useissa tapauksissa jätteenhaltijan käsite on toiminnanharjoittajalle vieras. Kun esimerkiksi jätteen vastaanottaja käyttää jätteen kuljettajaa viemään jätteen muualle, niin jätteen tuottaja voi käsittää vastuunsa poistuneeksi. Lupaa myöntäessään viranomaisen tulisi selvittää jätteen haltijan käsite ja vastuu.

Jätelaki 53 a §

Pykälässä todetaan, että ”Omavalvonnasta tulisi laatia kirjallinen suunnitelma, joka liitettäisiin Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle jätelain 101 §:n mukaisesti tehtävään hakemukseen tuottajarekisteriin hyväksymiseksi.” Tämä kirjallinen suunnitelma on hyvä, etenkin jos suunnitelman toteuttamista kyetään valvomaan.

Jätelaki 54

Raportointivelvoite on hyvä ja perusteltu.

Jätelain 95 § jätehuoltorekisteriin hyväksymisen edellytykset

Hallituksen esitys on selkeä parannus nykytilanteeseen verrattuna. Jätehuoltorekisteriin hakevien luotettavuus selvitys voidaan toteuttaa ympäristöviranomaisten tiedonsaantioikeuksia parantamalla. Harmaan talouden selvitysyksikön kautta on saatavissa viranomaiskäyttöön veloitteidenhoitoselvityksiä. Tiedon saanti edellyttää lakiin kirjattua oikeutta saada salassa pidettävää materiaalia. Lisäksi edellytetään lakiin harmaan talouden selvitysyksiköstä laadittua muutosta. Esityksessä kirjattu nuhteettomuusvaatimus kuten edellä olevan luotettavuus selvitys tulisi saada kirjattua myös ympäristölupamenettelyyn.

Sekä luotettavuus että nuhteettomuusvaatimuksessa olisi hyvä jättää kuitenkin jonkinlainen viranomais harkinta, jotta säännöksen toteuttaminen käytännössä ei johtaisi kohtuuttomiin lopputuloksiin.

Jätehuoltorekisteriin hyväksymisen edellytyksiä ehdotetaan kevennettäväksi poistamalla voimassa olevan pykälän 1 momentin 4 kohdan mukainen vaatimus vakuuden asettamisesta kuljetettavan tai välitettävän jätteen asianmukaisen jätehuollon varmistamiseksi. Vastaavasti vakuuslajia koskeva 2 momentti kumottaisiin tarpeettomana.” Esitys vakuuden asettamisen poistamisesta ei ole kannatettava eikä perusteltu. Vakuuksilla on ollut tarkoitus kattaa niitä kustannuksia, joita normien vastaisesta menettelystä aiheutuu.

Ympäristörikosten ennallistamiskustannukset ovat korkeita, joita vakuudet eivät kata. Nyt pikimminkin tulisi nostaa näiden vakuuksien rahamäärää. Riittävän vakuuden asettaminen ehkäisee tehokkaasti käyttämästä rikollisessa tarkoituksessa ns. ”puhtaita” lyhyen elinkaaren yhtiöitä, joiden kautta ei ole tarkoitustakaan toteuttaa säännöksiä, vaan välttää jätteen asianmukaisesta käsittelystä aiheutuvat korkeat kustannukset ja siten tavoitella nopeasti mahdollisimman suuri rikoshyöty (esim. purkukohteet).

Jos vakuudet poistettaisiin kokonaan, on odotettavissa, että ns. pöytälaatikkoyhtiöiden ja lyhyen elinkaaren yhtiöiden käyttö jätealalla tulee lisääntymään, mikä olisi omiaan lisäämään harmaata taloutta ja talousrikollisuutta sekä vääristämään elinkeinoelämän tervettä kilpailua.

Jätelaki 98 §

Kuljettajan, jonka toiminta on hyväksytty tai merkitty jätehuoltorekisteriin, on pidettävä ko. ote mukana kuljetuksen aikana ja pyydettyä esitettävä se valvontaviranomaisille ja poliisille.

Rangaistussäännöksessä (147 §) ei ole kriminalisoitu 98 §:ssä vaadittavan asiakirjan mukana pitämättömyyttä, jolloin kyseessä olisi vain velvollisuus ilman mitään uhkaa.

Lisäksi rikkeestä tulisi säätää rikesakkorikkomuksista annetussa laissa, ellei sitten jätelaissa haluttaisi säätää hallinnollisesta sanktiosta, kuten esimerkiksi jätevirhemaksusta.

Pyydetään lisäämään 98 § jätelain 147 §:n 3 momenttiin:

Rikesakosta ainoana rangaistuksena 72 §:ssä säädetyn roskaamiskiellon vähäisestä rikkomisesta ja 98 §:n 1 momentissa säädetyn mukana pitämisvelvollisuuden rikkomisesta säädetään rikesakkorikkomuksista annetussa laissa (986/2016). Sen lisäksi tulisi muuttaa rikesakkorikkomuksista annetun lain 16 §:n otsikkoa ja sisältöä esimerkiksi seuraavalla tavalla:

Jätelain vähäinen rikkominen

Jätelain (646/2011) 72 §:ssä) säädetyn roskaamiskiellon tahallisesta tai törkeästä huolimattomuudesta tapahtuneesta vähäisestä rikkomisesta määrätään roskaajalle 100 euron rikesakko

Uusi 2 mom: Kuljettajalle määrätään 40 euron rikesakko, jos hän tahallaan tai huolimattomuudesta rikko, mitä jätehuoltorekisteriotteen mukana pitämisestä on säädetty jätelain 98 §:n 1 momentissa.

Jätelain 118-119 §

Säännökset ovat esitutkinnan kannalta tärkeitä. Yrityksen kirjanpidosta on monesti saatu hyvää tukea ympäristörikosten selvittämisessä ja rikosyhödyn määrittämisessä.

Jätelaki 147 §

Poliisiosaston pitää esitettyä muutosta rangaistavuuden rajan alentamisesta jätelain rikkomisesta törkeästä huolimattomuudesta huolimattomuuteen kannatettavana. Muutoksella edesautetaan eri rikosten ja rikkomusten välistä arviointia ja selkeytetään näyttöongelmia.

Muuta pohdittavaa

Rakennustoiminnassa, etenkin isommilla työmailla, käytetään jätteiden poiskuljettamiseen aliurakointia. Kun jätteille ei ole osoitettu selkeää kohdepaikkaa, ne saattavat päätyä luvattomiin paikkoihin. Taloudellisen hyödyn tavoittelu on tällöin keskeinen motiivi toiminnalle. Pääurakoitsijan intressi on päästä eroon jätteestä ja aliurakoitsija hyödyntää tilanteen. Rakennus- ja maa-ainesten laitton läjittäminen onkin yksi tyypillisimmistä ympäristöririkoksista, joiden ennalta estämiseen tulisi keksiä keinot. Pääurakoitsijan vastuuta tulisi lainsäädännön avulla voimistaa, jolloin lähtökohtaisesti yritysten omavalvonnalle tulisi vastuuta. Turvaamistoimitilanteissa pääurakoitsijan tulisi olla jätteistä myös yhteisvastuussa.

Erilaiset ”jätteen keräilijät” aiheuttavat isoa päänvaivaa lähiasukkaille, ympäristölle ja ympäristöviranomaisille. Tällaisten luonnollisten henkilöiden ja tai oikeushenkilöiden epäviralliseen toimintaan pyritään usein puuttumaan ympäristöviranomaisten uhkasakkojen kautta. Asetetut uhkasakot ja ulostoton uhka eivät kuitenkaan aina toimi. Voi olla, että uhkasakon kohteella ei ole muuta varallisuutta kuin kiinteistö, joka on täytynyt erilaisesta jätteestä. Olisiko mahdollista harkita toisenlaista prosessia, jossa valtiolla olisi olemassa ns. oma rahasto (vrt öljyntorjuntarahasto) jätteiden siivoamiseksi. Ympäristöviranomaiset voisivat toteuttaa siivoamisen ja myydä kaikki hyötykäyttävät jätteet eteenpäin ja tarvittaessa myös siivotun kiinteistön kattamaan uhkasakosta ja siivouksesta aiheutuneet kulut. Saadut varat palautettaisiin olemassa olevaan rahastoon.

Poliisijohtaja

Stefan Gerkman

Poliisitarkastaja

Juha Tuovinen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä.
Sisäministeriö 02.06.2020 klo 09:53. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Ympäristöministeriö

Tiedoksi

Tero Kurenmaa
Heikki Lausmaa Poha
Arto Hankilanoja Poha
Kari Onninen Poha